

In Memoriam Karel Jonckheere

Ward Ruyslinck,
uitgesproken in de Academievergadering,
januari 1994

Mijnheer de Voorzitter, waarde Collega's,

We hebben hem al vele jaren niet meer in ons midden mogen begroeten. Zijn hoge leeftijd en zijn wankele gezondheid lieten hem niet langer toe de vergaderingen bij te wonen. De laatste tien jaar leidde hij dan ook een vrij teruggetrokken leven, ver buiten de publieke arena waarvan hij zo vaak het middelpunt was geweest. De oudere leden onder ons herinneren zich Karel Jonckheere ongetwijfeld nog wel als een welbespraakte, spitsvondige, zeer belezen collega, die citaten om zich heen spuide en gulle grepen deed in zijn onuitputtelijke anekdotentrommel. Die bonmots, die ironische replieken en spirituele monologen zullen we voortaan helaas niet meer te horen krijgen. Op 13 december jl. had Jonckheere een laatste 'interview met de dood'.

Wie vertrouwd is met zijn poëzie weet dat dit een verwijzing inhoudt naar een van zijn vroege gedichten, 'Interview met de dood', dat aldus begint :

Gij allen die niets weet komt nu en treurt met mij,
ik heb de Dood gezien en lang met hem gesproken.

Karel Jonckheere was ontegensprekelijk een van de briljantste, productiefste en veelzijdigste persoonlijkheden van zijn generatie. Niet alleen liet hij ons veertien dichtbundels, negen novellen en reisverhalen, tien essays en monografieën, drie anekdoteboeken, vijf verzamelingen met aforismen, drie literatuurgeschiedenissen, een reeks memoires, enkele werken met betrekking tot astrologische en grafologische literatuurbeschouwing en ettelijke vertalingen na, maar hij was ook een veelgevraagd en zeer gewaardeerd causeur die in deze hoedanigheid nagenoeg geheel Vlaanderen en Nederland bereisde. Bovendien bezocht de geestdriftige, kosmopolitisch ingestelde wereldreiziger die Jonckheere was in opdracht van het Vlaamse Ministerie voor Cultuur zo wat alle Europese landen en vreemde continenten om er de nationale letteren te propageren. Het resultaat van deze culturele contacten is nog steeds zichtbaar in de vorm van een groot aantal bloemlezingen van Vlaams proza en Vlaamse poëzie.

Er wordt te zelden aan herinnerd, maar als 'litterair ambassadeur' heeft Jonckheere onze literatuur en ook de Nederlandse taal onschatbare diensten bewezen.

Aan eerbewijzen heeft het ons betreurd erelid tijdens zijn leven nooit ontbroken. Naast vele andere prijzen werd hem tot tweemaal toe, in 1946 en in 1955, de Staatsprijs voor Poëzie toegekend – een dubbele onderscheiding die weinig andere dichters in Vlaanderen ooit te beurt is gevallen. Hiermee werd terecht de nadruk gelegd op Jonckheere's bijzondere betekenis als dichter in het naoorlogse literaire landschap. Het staat overigens nu al min of meer vast dat de poëzie van Karel Jonckheere, toch zeker een deel ervan, de sloophamers van de tegenwoordige en

toekomstige generaties zal doorstaan. Sommige verzen waren al bij zijn leven klassiek geworden. Ik denk aan het gedicht ‘Aankomst in het duin’ uit *Spiegel der zee*, dat de gevleugelde regels bevat:

Wie veertig jaar wordt zal zichzelf kennen
of anders is het beter dat hij sterft ...

Ik denk ook aan de aangrijpende ballade ‘Kinderen met krekelsestem’ uit *Roemeense suite*, die de tragische herinnering oproept aan 300 Servische schoolkinderen die in 1941 door de Duitse bezetters werden gefusilleerd, in een gebied dat vandaag opnieuw het toneel is van oorlogsgruwelen. Bij een minder bekend gedicht, opgenomen in de bundel *In de wandeling lichaam geheten*, kunnen wij ons allen veel nauwer betrokken voelen. Het is getiteld ‘Anchio’, en bij wijze van afscheid zou ik graag de eerste vier regels willen voorlezen:

Ook ik ben lid van de Akademie
onsterfelijk tot aan mijn dood.
Nooit sterk in breuken
weet ik thans wat één dertigste is.¹

Bescheidenheid heeft waarschijnlijk de dichter geïnspireerd tot de tweede versregel. Misschien is het niet zo onbezonnen te veronderstellen dat nu, ná zijn dood, zijn onsterfelijkheid pas een aanvang neemt. Waarde collega's, mag ik u dan nu om een minuut stilte verzoeken ter nagedachtenis van Karel Jonckheere?

---

¹ Karel Jonckheere was één van de dertig leden van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde. In het najaar van 2018 werd een reorganisatie van de Academie doorgevoerd, waarbij ook de naam van de Academie werd gewijzigd in Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren en het aantal leden werd uitgebreid van 30 tot maximaal 40.

Ruyslinck had zeker ook een emotionele band met Karel Jonckheere: op de rouwkaart bij zijn vaders overlijden had Ward van hem toestemming om het gedicht ‘Erfdeel’ en op de rouwkaart van zijn schoonmoeder het gedicht ‘Moeder’ te plaatsen.